

museum huis voor fotografie marseille

datum / 12.02.2010
1 / 3

persbericht

First Light: Fotografie & Astronomie

6 maart - 30 mei 2010

Met First Light presenteert Huis Marseille voor het eerst een grote tentoonstelling over fotografie en astronomie, waarin bijzondere historische foto's worden gecombineerd met de meest spectaculaire beelden van bekende (ruimte)telescopieën en ruimteschepen.

Erfgoed

Sinds Christiaan Huygens brengt de Nederlandse astronomie sterrenkundigen van wereldformaat voort. Die ijzersterke internationale reputatie weerspiegelt zich ook in de fotografie. In samenwerking met de Stichting Academisch Erfgoed (SAE) en de Nederlandse Onderzoekschool voor Astronomie (NOVA) heeft Huis Marseille de afgelopen jaren een inventarisatie gemaakt van het fotografisch astronomisch erfgoed in Nederlandse universitaire en museale collecties. Hierin zijn vrijwel alle internationale topstukken op dit gebied terug te vinden. Deze indrukwekkende en soms ontroerende foto's zijn tegenwoordig alleen nog bekend bij een handjevol liefhebbers. Toch is hun invloed op de wetenschappelijke ontwikkeling en promotie van het vak niet te onderschatten.

Nieuwe drukken

De manier waarop deze foto's werden geproduceerd, gepubliceerd, geïnterpreteerd en gewaardeerd laat nieuw licht schijnen op de indrukwekkende foto's van de laatste decennia van beroemde telescopen als de Hubble. Deze nieuwe beelden, die meestal alleen in digitale vorm bestaan, zijn voor de tentoonstelling door meester-drukker Peter Svenson van AAP Lab in samenwerking met Eyes on Media, op monumentaal formaat afgedrukt waardoor de detailrijkdom en de fotografische kwaliteiten optimaal tot hun recht komen. Deze foto's laten ook zien dat er veel meer te 'zien' is dan wij met onze ogen kunnen waarnemen.

Schrijven met licht

Zonder licht geen fotografie en zonder licht geen kennis van het heelal. Fotografie betekent niets anders dan 'schrijven met licht'. Het woord is ooit bedacht door de Britse astronoom John Herschel, naamgever van de recent gelanceerde, Europese ruimtetelescoop Herschel. Hij staat symbool voor de alliantie die fotografie wisselend hetzij de wetenschap, hetzij de kunsten aan (kan gaan) of (is gegaan). In de praktijk gaat het in de fotografie over zichtbaar licht, want de meeste foto's uit het dagelijks leven zijn gemaakt met licht dat wij met het blote oog kunnen waarnemen. Maar de term licht omvat feitelijk alle soorten lichtdeeltjes (fotonen), met alle golflengten, die zowel binnen als buiten het zichtbare deel van het elektromagnetische spectrum vallen. Binnen de sterrenkunde is het woord fotografie dus evenzeer te gebruiken voor beelden en technieken die onzichtbare werelden voor het menselijk oog zichtbaar maken.

Grenzen overschreden

Aankankelijk lukte het astronomen alleen hemellichamen te fotograferen die ook door waarneming bekend waren. Aan het eind van de negentiende eeuw waren sterrenkundigen al in staat om via de fotografie de grenzen van de menselijke waarneming af te tasten. Met de komst van de ruimtevaart en satellieten halverwege de twintigste eeuw werden die grenzen definitief overschreden. De fotografie heeft astronomen in staat gesteld vanaf de aarde de

afstanden, fysieke structuur, chemische samenstelling, temperatuur, rotatie, magnetische kracht, oorsprong etc. van hemellichamen binnen ons eigen zonnen- en sterrenstelsel – en in toenemende mate van andere sterrenstelsels - steeds nauwkeuriger te zien en dus te bepalen.

Iconen

'Babyfoto's' van het heelal, zoals die in 1992 en in 2003 in het nieuws kwamen, raken aan de oorsprong van ons bestaan. Deze opnamen, die 'de gloed van de oerknal' visualiseren, lijken meer op een kaart dan op een traditionele foto. Toch maken ze duidelijk hoe foto's van het universum ruimte en tijd vertegenwoordigen op een schaal die nauwelijks te bevatten is en buiten onze dagelijkse ervaring van de wereld ligt. De uitgestrektheid van het universum wordt in foto's teruggebracht tot menselijke proporties, maar blijft ongrijpbaar. De sterrenkunde kent mede daarom een lange traditie in het populariseren van onderzoek. In de negentiende eeuw verschenen de eerste met originele foto's geïllustreerde populairwetenschappelijke publicaties over sterrenkunde. Tegenwoordig worden de 'onderzoeksdata' die astronomen vergaren ook vertaald naar spectaculaire beelden die via kranten, tijdschriften, tv en internet de wereld worden ingestuurd. Sommige foto's zijn uitgegroeid tot iconen, zoals de door de Hubble-ruimtetelescoop gemaakte foto van de waterstofwolken in de Adelaarsnevel, de wereldberoemde *Pillars of Creation*.

Structuur van het heelal

De indeling van de tentoonstelling volgt de structuur van het heelal. Te beginnen dichtbij, met foto's van de zon en de maan, om vervolgens via ons zonnestelsel, Melkwegstelsel en andere sterrenstelsels te eindigen ver weg met kosmologie en de beelden die dichtbij de oerknal liggen. Op deze manier maakt de bezoeker niet alleen losjes een reis door de geschiedenis van de fotografie van verleden naar heden (want de eerste foto's werden van de maan en de zon gemaakt) maar ook in tegenovergestelde richting door de tijd (want hoe verder weg hoe langer geleden). Waardoor de relatie tussen ruimte en tijd eveneens visueel inzichtelijk wordt gemaakt.

Fotografische vormen

Het verhaal wordt getoond aan de hand van verschillende vormen van fotografie die per astronomisch thema worden gegroepeerd, zoals: met foto's geïllustreerde boeken en atlanten, *sky surveys*, fotografische glasplaten, infrarood-, ultraviolet- en röntgenbeelden, *false colour photography*, foto's gemaakt door telescopen (ESO, Palomar, Lick etc.) bemande (Apollo) en onbemane ruimtevoertuigen (MER Opportunity), door ruimtesondes (Cassini, Galileo, New Horizons etc.), door satellieten (Hubble, Chandra, Spitzer etc.), *deep field* en *wide field imaging* en films.

First Light

De titel First Light verwijst naar het moment dat een nieuwe telescoop voor het eerst zijn 'ogen' opent en de eerste waarneming verricht, het beste te vergelijken met de tewaterlating van een schip. Hoewel de optische experimenten al zijn uitgevoerd, blijft het spannend of de telescoop ook op de plaats van bestemming naar behoren functioneert. Meestal wordt de telescoop voor First Light op een bekend en spectaculair hemellichaam gericht. De ruimtetelescoop Herschel (met Nederlandse instrumenten aan boord) had First Light op 14 juni 2009 en 'keek' toen naar de Draaikolknevel, een sterrenstelsel op 35 miljoen lichtjaar van de aarde.

Bruikleengevers

Voor de tentoonstelling zijn ruim 150 objecten (foto's, boeken, atlanten) geleend bij: de universiteitsbibliotheken van Amsterdam (UvA), Groningen, Leiden en Utrecht; het Universiteitsmuseum Groningen en het Universiteitsmuseum Utrecht, het Sterrenkundig Instituut Anton Pannekoek, het Kapteyn Instituut in Groningen, het Archief van de Leidse Sterrewacht, het Rijksmuseum, de Koninklijke Bibliotheek en bij particulieren.

Publicatie

Bij de tentoonstelling verschijnt een rijk geïllustreerde gids met teksten van Saskia Asser, conservator van Huis Marseille, en Huib Henrichs, hoogleraar sterrenkunde aan de UvA en de VU. Uitgegeven bij Architectura & Natura, vormgeving: Michaël Snitker, ca. 500 pp, ca. 150 foto's, prijs ca. 30 euro.

Activiteiten

Huis Marseille organiseert tijdens First Light een breed scala aan activiteiten. Deze zijn terug te vinden op onze website en op de activiteitenkalender.

Educatie

Huis Marseille werkt samen met het team van Peter Barthel en Gijs Verdoes Kleijn van het Kapteyn Instituut, Groningen, winnaars van de Academische Jaarprijs 2008 (een initiatief van NRC Handelsblad, NWO en KNAW). Zij zullen tijdens de tentoonstelling workshops voor middelbare scholieren organiseren rondom infraroodfotografie.

Rondleidingen

Tijdens First Light zullen er speciale rondleidingen gegeven worden door sterrenkundigen en fotografen, waaronder Gijs Verdoes Kleijn (RUG), Bert Teunissen, Huib Henrichs (UvA/VU), Ralph Weijers (UvA) e.a. De exacte data vindt u op onze website en de activiteitenkalender. Tevens is het mogelijk op afspraak een rondleiding te reserveren die wordt verzorgd door een van onze vaste rondleiders.

Opening

De tentoonstelling wordt op zaterdag 6 maart 2010 (17.00-19.00 uur) geopend door Prof. dr. Huib Henrichs, hoogleraar sterrenkunde, verbonden aan de Vrije Universiteit en het Sterrenkundig Instituut Anton Pannekoek, Universiteit van Amsterdam.

Pers preview

Op vrijdag 5 maart is het mogelijk om op afspraak de tentoonstelling voor te bezichtigen. Afspraken: info@huismarseille.nl, tel. 020 5318980.

Informatie

Informatie over de tentoonstelling, de activiteitenkalender en de rondleidingen kunt u vinden op onze website www.huismarseille.nl, of door contact op te nemen met Wannes Ketelaars, info@huismarseille.nl, tel. 020 5318980. Persfoto's kunt u telefonisch verzoek downloaden van de website. U krijgt dan een wachtwoord. De inleidingen uit genoemde publicatie zijn eveneens elektronisch op te vragen.